

Platform

Handschriftontwikkeling

platformshso@home.nl

Schriftkenmerken in het handschrift van adolescenten eindverslag van onderzoek door Werkgroep Kinderhandschrift

Inleiding

In de jaren '70 van de vorige eeuw heeft Ursula Avé-Lallemant in een groots opgezette studie de handschriften van circa 2000 scholieren in de leeftijd van 10 tot en met 20 jaar onderzocht op 23 zogenaamde "puberteitskenmerken". (Graphologie des Jugendlichen, I. Längsschnitt Analyse, München/Basel, 1970)

Deze studie is tamelijk uniek op het gebied van de grafologie, omdat er met grote aantallen is gewerkt, waardoor dit onderzoek de toetssteen van de statistische kritiek kan doorstaan. Doel was het vinden van schriftkenmerken (grafismen) die samenhangen met de leeftijd (puberteitskenmerken) en het geslacht van de kinderen.

Vanaf 2003 heeft de Werkgroep Kinderhandschrift een klein gedeelte van het werk van Lallemant herhaald met het hedendaagse handschrift van Nederlandse kinderen. Ter beschikking stonden ongeveer 1000 handschriften van 12 tot en met 18-jarige jongens en meisjes, alle overschrijftteksten op ongelinieerd papier. De handschriften zijn onderzocht op vier schriftkenmerken: helling (1), versterking van de middenzone (2), weglating van eindhaken van woorden (3), vermindering van de linker marge (4).

Het vaststellen van bepaalde kenmerken in het schrift kan van meer of minder betekenis zijn. Is zo'n kenmerk van voorbijgaande aard en typisch leeftijdgebonden, bijvoorbeeld wisselende helling? Dan hoeven ouders en docenten zich daar niet al te grote zorgen over te maken. Dat 'trekt' mettertijd vanzelf weer bij. Vallen meerdere kenmerken duidelijk op, dan kan dit een 'signaal' zijn voor nadere aandacht, bijvoorbeeld in de vorm van een gesprek en/of mogelijke schrijfpedagogische hulp.

1. Helling

Omschrijving: Bepalend voor de helling is de hoek die de neerhaal met de richting van de regel maakt. Deze hoek wordt gemeten met een gradenboog of geodriehoek, en uitgedrukt in graden. Rechtshellend schrift heeft een hoek die kleiner is dan 90 graden, linkshellend schrift een hoek die groter is dan 90 graden, en steil schrift heeft een hoek van ongeveer 90 graden.

Winnen
staat sinds augustus 2007. Onze eboo leelings
zijn op 3 locaties gehuysvest. In het begin was het
wel even wennen hoor. Op de basisschool was je
immers de oudste, maar op het ostrea lyceum
was je ineens de jongste. Toch was ik wel
snel gewend en voel ik me hier nu aardig
thuis. We kennen elkaar en de leraren inmiddels
vrij goed. Een apart schooljaar, zeker weten!

Voorbeeld van wisselende helling - meisje

Resultaat:

Zowel bij de meisjes als de jongens, trad er geen significantie verandering op in het verloop van de helling met het vorderen van de leeftijd. Wel is de helling, waarmee jongens schrijven, op elke leeftijd kleiner dan de helling van meisjes.

De wisseling van de helling is bij jongens op elke leeftijd groter dan bij meisjes. De regelmatigheid van een handschrift wordt voor een belangrijk deel bepaald door het constant blijven van de richting van de neerhalen. Dit betekent optisch, dat handschriften van jongens er onregelmatiger uitzien dan handschriften van meisjes.

Schriftpsychologische duiding:

Voor elke duiding van één schriftkenmerk geldt steeds, dat andere kenmerken dit positief of negatief kunnen beïnvloeden. De duidingen moeten hier dus heel algemeen zijn.

Wisselende helling kan wijzen op een onvast basisgevoel. De jongere wordt heen en weer geslingerd tussen het vertrouwde thuisfront (links) en de nieuwe zaken (rechts), die op hem of haar afkomen. Er komt uit het onderzoek, dat jongens dit meer optisch laten zien. Zouden meisjes dan minder last van die wisselende gevoelens hebben? Vast niet, maar misschien komt deze uitslag doordat meisjes op die leeftijd meer aandacht hebben voor uiterlijke vorm en zich-presenteren? Zij zouden dan minder van zichzelf laten zien in hun handschrift.

2. Versterking van de middenzone

Omschrijving:

De middenzone (rompletterhoogte) is normaliter min of meer in evenwicht met de twee buitenzones, maar kan ook kleiner of groter zijn.

juweel nae! Maar nu is het eerste beugjode. verjuw voerbij. Ik ken al mijn klasgenoten oareidig goed. En de docenten natuurlijk ook! Soms denk ik nog wel eens terug aan m'n oude basisschool. De grote vakantie tokt me best aan!

Versterking van middenzone - meisje

Resultaat:

Wij vonden, dat bij meisjes de versterking van de middenzone groter is dan bij jongens. Er werden geen significante veranderingen gevonden die met de leeftijd samenhangen.

Schriftpsychologische duiding:

Voor elke duiding van één schriftkenmerk geldt steeds, dat andere kenmerken dit positief of negatief kunnen beïnvloeden. De duidingen moeten hier dus heel algemeen zijn.

Ideaal is een balans tussen de drie zones. In de middenzone is de meeste beweging van de schrijver te zien, beïnvloed door wat hem/haar beweegt. De meisjes maken minder uitlaande bewegingen naar boven en/of naar beneden. Zijn ze meer op zichzelf gericht? Zij zoeken hun eigenheid en hebben daardoor – tijdelijk – minder aandacht voor andere zaken. Alles wordt vanuit het eigen gevoel beoordeeld. Bij de versterkte middenzone zien we vaak, dat de letters tegen elkaar leunen. Het is ook niet niks om het oude los te laten en onbevangen, vol vertrouwen de nieuwe tijd en mogelijkheden tegemoet te treden, als er in je lijf ook zoveel verandert en je oude zekerheden toetst.

3. Weglating van eindhalen van woorden

Omschrijving:

De laatste letter van een woord eindigt normaliter met een eindhaal, die korter of langer kan zijn, maar ook kan ontbreken.

Weglating van eindhalen van woorden - jongen

Resultaat:

Dit kenmerk lijkt bij jongens een maximum te bereiken rond het 15e jaar. Ook bij meisjes lijkt een maximum op te treden, maar in het 14e jaar, een jaar eerder dus. De sterkte van het maximum is bij beide geslachten ongeveer even groot.

Schriftpsychologische duiding:

Voor elke duiding van één schriftkenmerk geldt steeds, dat andere kenmerken dit positief of negatief kunnen beïnvloeden. De duidingen moeten hier dus heel algemeen zijn.

Waarom stopt iemand abrupt met de schrijfbeweging aan het eind van een woord? Tijdens het schrijven beweeg je, in onze cultuur althans, van links naar rechts. Symbolisch van verleden naar toekomst. Bij het plotseling afbreken van die beweging is zo'n onverwachte verandering ook te vermoeden in de contacten met anderen, of je plotseling terugtrekken (bijvoorbeeld op je kamer). Tijdelijke zelfbescherming! "Geef me tijd om mezelf te leren 'handelen' en ik kom wel weer".

4. Vermindering van de linker marge

Omschrijving:

Het verloop van het begin van de zinnen is normaliter verticaal, maar kan ook naar links verkleinen (verminderen), naar rechts vergroten (vermeerderen), of onregelmatig verlopen.

Vermindering van linker marge - jongen

Resultaat:

Wij vonden geen significante verschillen tussen jongens en meisjes, en evenmin een ontwikkeling, die met de leeftijd samenhangt.

Schriftpsychologische duiding:

Voor elke duiding van één schriftkenmerk geldt steeds, dat andere kenmerken dit positief of negatief kunnen beïnvloeden. De duidingen moeten hier dus heel algemeen zijn.

De jongere gaat langzaam meer naar links. Symbolisch zoekt hij/zij, vaak onbewust, nog steun bij het thuisfront of de bekende zekerheden.

Slotconclusie

Van de vier onderzochte schriftkenmerken blijken er twee samen te hangen met het geslacht (helling en versterking van de middenzone).

Het derde kenmerk (weglating van eindhalen) blijkt samen te hangen met de leeftijd en komt daarmee dus in aanmerking om als “puberteitskenmerk” te worden aangemerkt.

Het vierde kenmerk (vermindering van de linker marge) lijkt niet samen te hangen met de leeftijd en/of het geslacht.

Op grond van dit onderzoek kan tot slot de volgende conclusie worden getrokken. Van de vier kenmerken, die in de inleiding zijn vermeld, is alleen “weglating van eindhalen van woorden” als een relevant puberteitskenmerk in het handschrift aan te merken.

Vergelijking van de data van Avé-Lallemant met die van de Werkgroep Kinderhandschrift bleek niet mogelijk. De vier gekozen kenmerken wijken in hun omschrijving en scoring teveel af van de kenmerken van het Duitse onderzoek.

Werkgroep Kinderhandschrift

Nieuwleusen/Nieuw-Vennep/Zevenaar, 1 september 2010